

Váltó vagy ütköző? Avagy hová vezet az iparvágány?

A Miskolci Galéria 2008 őszén *Iparvágány* címmel programsorozatot indított. Ennek első állomása a *Vasgyár és kolónia* című fotókiállítás volt, melyen 2008 őszén két helyi kötődésű fotográfus, Bócsi Krisztián és Kocsis Zoltán, valamint egy akkor épp Miskolcon vendégeskedő francia fotográfus, Mathilde Mestrallet képei voltak láthatók.

A kiállítás kurátorai – Dobák Judit és R. Nagy József – a képekkel nemcsak fotókat kedvelőket vagy a galériákat rendszeresen látogatókat akarták megszólítani, hanem azokat az embereket is, akik mindennapokként élték meg a képeken ábrázoltakat. Másik fontos célközönség az a fiatalság, aki legfeljebb a P. Mobil zenekar Acélváros című számából ismeri a kohászathoz és egyéb nehézipari üzemekhez kötődő városi múltat. A képekkel nem nosztalgizálni akartak a kiállítás alkotói, sokkal inkább a fotók nyelvén értelmezni egy Miskolc életében döntő korszakot, amely feltevésük szerint ma is meghatározza a helyi társadalmunkat.

A programsorozat további állomásai is vizuális antropológiai felvételek lesznek, melynek részét képeznék azok a nyilvános eszmecserek, amelyek a témához kapcsolódóan megszólítanák Miskolc város lakosságát, fejlesztőit, működtetőit.

Miskolc és a régió jelenlegi életét alapjaiban határozza meg a helyi nehézipar nyolcvanas évek végi összeomlása. Munkások széles rétege, vezetők, műszaki és egyéb értelmiségi réteg vesztette el néhány év alatt biztos egzisztenciáját. A sokszor generációkra visszavezethető szakmák, gyárak megszűnése nem csak a munkahely, a kereset elvesztését jelentette, de gyakran a város végleges elhagyását jelentette sokak számára.

Miskolcnak ezzel a múlttal kell szembenéznie ahhoz, hogy újradefiniálja önmagát, hogy a meglévő társadalmi, gazdasági adottságaiból építkezni tudjon. A programsorozat kiindulópontja a diósgyőri kohászat, az ipari örökség áttekintése a kiállítás kapcsán. A cél nem elsősorban a múlt citálása volt, sokkal inkább arra a kérdésre keresték a választ, hogy a jelen szakemberei hogyan látják ennek az ipari hagyatékkal terhelt régióknak, megyének, városnak a jövőjét, lehetőségeit. Ebben a múltban van olyan erő és tartalék, amelyet a fejlesztésekben használni, alkalmazni tud a város.

A kiállítás alatt, 2008 november 25-én egy nyilvános kerekasztal-beszélgetésre került sor a Miskolci Galériában *Váltó vagy ütköző? Avagy hová vezet az iparvágány?* címmel. A helyzetet jellemzi maga a helyszín is, hogy egy művészeti intézmény indít egy ilyen programot, ez egyben mutatja is a probléma, a témakör roppant sokrétűségét és bonyolultságát. A kerekasztal-beszélgetéshez olyan szakterületről hívtak embereket, akik sajátos nézőpontjaikból vizsgálják a problémát, de amely végül majd egy komplex választ igényel.

A beszélgetés résztvevői: **Előd Ákos** építész; **Luterán László**, a Drótárú és Drótkötél Ipari és Kereskedelmi Zrt. elnöke (BÉM Zrt., Metaltrade Miskolc Kft.) ; **Kapusi Krisztián** történész, levéltáros; **Dr. R. Nagy József**, kulturális antropológus, a Miskolci Egyetem KVAI egyetemi adjunktusa; **Dr. Döbröczöni Ádám**, a Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Karának dékánja; **Francsics László**, a NORDA Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója. Moderátor: **Filip Gabriella**

Iparvágány

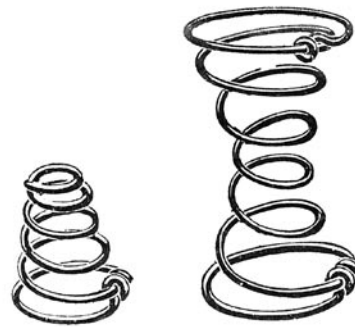
Filip Gabriella: Egy személyes történettel kezdeném. A *Miskolc és a Bükk* című kiadvány szerkesztőjeként bejárhattam a várost, újra rácsodálkozhattam mindazokra a helyekre, amelyek itt vannak, ebben a városban. Egy útikönyvről lévén szó, nyilván elsősorban turisztikai célpontokat kerestem, Miskolcon természetesen megnézzük a Színházat, az ortodox templomot, az avasi templomot, elmegyünk a Galériába, a Barlang-fürdőbe, és így tovább: diósgyőri vár, Palotaszálló, Hámori-tó, Pisztrágtelep... De lehet-e úgy beszélni például a Hámori-tóról, hogy annak keletkezéséről nem beszélünk, vagy lehet-e a hámori temetőben fejet hajtani Fazola Henrik sírjánál, ha nem beszélünk a Fazola-örökségről? Amikor anyaggyűjtés céljából jártam a várost, egyszer az Avasi kilátótól jöttem lefelé a Hideg-soron, hogy leírassam, innen milyen jól be lehet látni a Vasgyárat. Itt elég nagy a forgalom, a belső oldalon haladtam, onnan próbáltam megfigyelni; az út túloldalán kerteszkedett egy gyerek és átkiabált hozzám: „Engem tetszik nézni?” Mondtam neki, hogy a gyárat, meg hogy lehet-e innen látni a várat. Nem lehet, a gyerek mondta is: „Ó, az már nagyon régi volt, biztos lebontották, mert már királyok sincsenek.” Ez egy huncut, éles eszű gyerek volt, de a gyár és kohászok is vannak még, a Miskolci Egyetemen minden évben meghirdetik a kohász és gépész szakokat. Az első kérdésem Döbröczi tanár úrhoz szól: mivel lehet ide vonzani vagy visszacsábítani a fiatalokat?

Döbröczi Ádám: Úgy gondoljuk, hogy műszaki szakemberekre szükség van, ezért próbáljuk az ilyen érdeklődésű hallgatókat gyűjteni. Magam a Nehézipari Műszaki Egyetemen végeztem 1967-ben, gépészmérnökként. Emlékszem, középiskolás koromban az osztálytársaim szülei és a szomszédok a Diósgyőri Gépgyárban vagy a kohászatban dolgoztak, hajnalonta, öt óra körül Miskolc északi pereméről, borzasztó nagy harákolásokkal elindultak az ötös fűjás után a gyárba. Nyilván a kohó pora, a gáz tönkretette a tüdejüket, gondolom, a cigaretta is többé-kevésbé, tehát a gyerekkoromhoz hozzátartozik egy ilyen emberi vonulás. Én később keltem ugyan, de iskolába menet kiderült, hogy voltak társaim, akiknek a szülei már elmentek a gyárba, mások szülei viszont technikusként vagy mérnökként később, 7-re mentek. A gyerek látta, hol, milyen körülmények között dolgozik az apja, és közben ezt hallotta: „Fiam, tanulj, mert akkor a technikus vagy mérnök lehetsz.” Emlékszem, 1953-ban az áldott emlékü általános iskolai osztályfőnököm a gyakorló általános iskolából kivitt bennünket az éppen akkor indult Nehézipari Műszaki Egyetem laborjába, és a szemem láttára elszakított egy vasat. Egy 9 éves gyereknek óriási élmény, hogy egy vasat el lehet szakítani, a hangját még most is hallom. Mi még természetszerűen egy ipari környezetükben nőttünk fel, az anyaggal közvetlen kapcsolatunk volt. Most pedig keressük a hallgatókat, mert ma már ez a környezet nincs meg, a gyerekek későn kerülnek kapcsolatba az anyaggal; az ipar és a műszaki élet iránti érdeklődés legfeljebb a botkormányon és a klaviatúrán keresztül jelenik meg, így különösen erős belső motiváció

kell ahhoz, hogy valaki mégis ebbe az irányba forduljon. A város múltja adott, a jövője pedig a mindig a tanult embereken keresztül képzelhető el.

FG: Vannak hallgatók, van elég jelentkező?

DÁ: A többség az általános iskola elvégzése után nem választja a fizikát vagy kémiát a középiskolában. Jól tanulnak, érdeklődnek a tudományok és a művészetek iránt, de ha a fizikát vagy a kémiát kihagyják, akkor csak kevesen jelentkeznek műszaki pályára. Jogásznak, közgazdásznak, meg bölcsésznek mennek, ezek nyilván szép pályák, de megvagyok róla győződve, hogy például az oda jelentkezők legnagyobb része nem azért megy jogi karra, mert ügyvédek, bírók, jogászok akarnak lenni, hanem mert ma ezek divatosak, ezekből lehet megélni. De vannak jelentkezők, vannak tehetséges diákok.

Csomózott bútorrugó

FG: Van arról visszajelzés, hogy hogyan tudnak elhelyezkedni?

DÁ: Van. Elmennek sajnos.

FG: Elmennek a városból.

DÁ: Igen. Egy kollégám mondta azt, hogy csak a szegény ember épít házat ott, ahol van, a gazdag oda megy, ahol jók a munkalehetőségek. Ma már az általam korábban bártortalannak látott gyerekek is lazán elmennek Európába dolgozni, ott mérnökhiany van, Németországban például 100 ezer mérnök hiányzik. Ennyi a magyarázat.

FG: Köszönjük szépen. Luterán László egy ipari céget működtet. Vannak-e műszaki szakemberek? Tud-e munkát adni?

Luterán László: Munkát tudnánk adni, de a drótgár valamikor része volt annak az acélipari vagy kohászati vertikumnak, amely

Borsod megyében működött, az alapanyaggyártástól egészen a késztermék feldolgozásig. Ezekből mára nagyok kevés maradt, tulajdonképpen az alapanyaggyártás a legkevésbé, pedig a legtöbbjük életképes és működőképes ágazat. Ami megmaradt, az a néhány szorgalmasan működő üzem vagy vállalat, amely az acélipari ágazathoz tartozónak tekinthető, az nemcsak a szakemberek hiányát szenved meg, hanem az alapanyag-beszerzését is, illetve annak a vertikális kapcsolatrendszernek a hiányát – ez jelentős többletköltségeket okoz. Ma már egyáltalán nem hiszek abban, hogy komoly vonzerőt jelenthet egy fiatal, érettségizett, egyetemi felvételi előtt álló diák számára az, hogy a kohászatban vagy az acéliparban dolgozhasson majd, mert nem is nagyon lát olyan vállalatot se a környéken, sem az országban, amely vonzerőt vagy kihívást jelentene a számára.

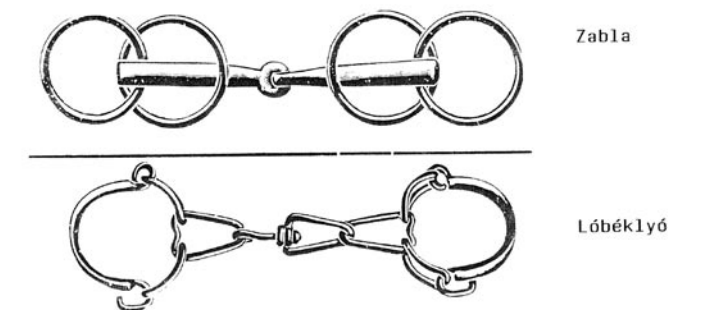
FG: Vagy egyszerűen csak munkahelyet.

LL: Tulajdonképpen igen. De másfelől azt hiszem, hogy valahol nagyon el lett rontva a dolog, mert túlharsogták azt, hogy mit lehet kezdeni ezzel az ipari örökséggel, a hátrányos helyzettel. Pedig nem törvényszerű, hogy itt, Borsod megyében az ilyen nagy múltra visszatekintő, ilyen régi hagyományokkal bíró acélipar ilyen pályát fusson be. Ezt lehetett volna másképp csinálni. Nem biztos, hogy a rendszerváltozás idején feltétlenül ki kellett adni azt a jelszót, hogy vessünk véget ennek az iparosított állapotnak, hogy akkor most valami új ágazatnak a létrehozását tűzzük a zászlónkra, idegenforgalom, turisztika, sok minden elhangzott itt. A mi példánk, a miskolci Drótáru Zrt. működése a példa arra, hogy ezt lehet másképpen is csinálni. Ez a gyár 1912 óta folyamatosan működik, előbb német, majd szovjet tulajdonban volt, később hosszú ideig állami céggént működött, 1995 óta ismét magántulajdonban van, ma pedig ez a gyár Európa egyik legkorszerűbb készáru-termékeket előállító gyára, a legnagyobb kapacitással rendelkezik, 85-90%-ban exportálunk termékeket. A szakmunkásképzés teljes hiányát megszenvedjük, saját magunk képezünk ki dolgozókat; az acélipari vertikum megszűnésének hiánya pedig azt jelenti, hogy az alapanyagokat teljes mértékben külföldről kell beszerezni, holott Magyarországon is meg lehetne termelni – és akik itt dolgoznak, azok itt fizetnek adókat. Egyáltalán nem gondolom azt, hogy ez a fajta „nehéz örökség”, a nehézipar-ellenesség normális dolog, mert ha példaként csak annyit mondok, hogy a világ ötödik leggazdagabb embere birtokolja a világ legnagyobb acélipari vállalatát, akkor arra utalok, hogy ezt lehet így is csinálni, és mindazokat, akik elmentek a városból, de valamilyen kötődésük mégis van Miskolchoz, esetleg vissza lehetne csábítani.

FG: Van-e erre lehetőség? Milyen fejlesztési irányokba mozdulhatunk el? A szó Franciscs Lászlóé.

Franciscs László: Nyilván nehéz beleszólni egy adott cég a fejlesztéspolitikájába, hiszen az mindig a gazdálkodó szervezet belső

döntése. Igazán nehéz beleszólni egy adott iparág a trendjeibe, ez a makrogazdasági rendszer struktúrájának folyamatos figyelését teszi szükségessé. Az, hogy fejleszthető-e vagy nem fejleszthető, az alapvetően nem is a támogatásoktól függ, hanem attól a környezettől, amelyben ez működik, ami egyszerre makro- és mikroszintű környezet, amit úgy hívunk, hogy piac. Egy biztos: ha Miskolc helyzetét elemzem, azt látom, hogy a fejlesztéspolitika és az uniós források fejlesztési irányai szempontjából a város nincs rossz helyzetben. Azért mondom ezt, mert egyre inkább erősödik az a tendencia, amely az európai városok fejlesztését helyezi előtérbe és a városokra koncentrál, mert a város lehet az az optimális társadalmi és gazdaságszervező erő, amely rendelkezik megfelelő háttérrel és infrastruktúrával is egy-egy adott terület problémáinak megoldásában, és megvan a megfelelő kihatása a környezetére. Azt, hogy konkrétan az acélipar vagy a nehézipar fejleszthető-e és van-e jövője Miskolcon, hadd ne én döntsem el. Nem is tudnám eldönteni, mert nem áll rendelkezésemre az az információhalmaz, amely szükséges lenne ehhez. Ha nosztalgikusan kellene döntenem, akkor nyilván én is azt mondanám, igen, meg kell őrizni, fenn kell tartani a nehézipari hagyományokat, különösképp, ha mindez valóban gazdasági erőt képvisel.

FG: Nyilván nem mi fogjuk ezt megoldani. Mindenesetre itt van ez az ipari örökség, melyet fel kell mérni, mellyel foglalkozni kell tudományos kutatóként is.

R. Nagy József: Előre tisztáztuk, hogy ez a kerekasztal-beszélgetés nem feltétlenül nosztalgizáló, visszaemlékező típusú csevely kíván lenni, ennek ellenére azt mondom, hogy ha bármilyen szinten is a jövőbe tekintünk, akkor ez elengedhetetlen. Nem a nosztalgizálás szintjén, sokkal inkább azon a szinten, hogy kapcsolódjak Döbröczi tanár úrnak egy-két gondolatához, hogy van emléke arról például, hogy hajnalban mennek a munkások – ez egy minta. E minta átadása immár megszakadt: hallottuk, hogy már szakmunkások sincsenek, illetve a szakmunkáskép-

zés finoman szólva is problematikus, vagy legalábbis – hadd ne használjak erősebb szavakat – a minta megszűnt. Ennek oka, hogy az a fajta kulturáltság, ami a munkáséletmóddal járt, az a fajta munkafelfogás, az anyaggal való kapcsolat is megszűnt, ezeket újból föl kell fedezni, újból ki kell dolgozni, és ha nincs minta, akkor feltétlenül és szükségszerűen olyan mintákat kell követni, melyek kívülről érkeznek, és ez a globalizációs tendenciákkal átítatva nem feltétlenül jó. Ez persze nem azt jelenti – hogy a nosztalgiazás szintjén maradjak –, hogy a rendszerváltás előtti minta jó volt. A társadalomkutató, mint én, csak azt tudja vállalni, hogy megrajzolja és a többiek elé tárja a múltat és a jelent – ebből kell, hogy építkezzünk. Szembesülnünk kell a saját múltunkkal, bár elkerülhetetlen, hogy a fogyasztói társadalom mintái beszüremkednek, de nem szükségszerűen kell, hogy ez motiválja az ipari építkezést. Ugyanis ez eléggé távol áll attól a klasszikus munkafelfogástól, ami a múltat jellemezte, hogy korán kell kelni, az anyaggal kapcsolatba kell kerülni. És hadd beszéljek önmagam ellen, bölcsészetet tanulni azért könnyebb, mert nem kell hosszú képleteket összeadni – vagy ahogy sok szülő mondja a gyerekének: „Azért tanulj, gyermekem, hogy ne piszkítsd be a kezedet.” Az emberek ilyen típusú távortartása a munkától szükségszerűen sokkal nagyobb kárt okoz, mint amilyen hasznot hoz azoknak, akik végül is nem piszkítják be a kezüket. Ennek persze vannak haszonélvezői is: azok a végletesen specializálódott munkások, akik képesek megcsinálni azt, amit pár évvel vagy évtizeddel ezelőtt még mindenki meg tudott csinálni. Földhözragadt példa, de régebben a Trabantját vagy 1200-es Ladáját maga szerelte meg az ügyesebb férfi, aki ma a saját autóját nem tudja megszerelni, mert nem ért hozzá, hiszen az olyan végletesen specializált szaktudást igényel, melynek már nincs birtokában. Így lesznek egyes munkások a „tudósi” ezeknek a témáknak, még inkább eltávolítva a fiatalokat, a munkáséletmód iránt érdeklődőket ettől a területtől.

Ökör szájkosár

FG: Van-e még vasgyári kolónia? Laknak még munkások az ot-tani kolóniákban?

Kapusi Krisztián: Igen, bár azt kell, hogy mondjuk, hogy kisebbségben, sok nem oda született, foglalkozásuk által nem oda való ember között. De a jellegzetes piros téglás épületek, házak csupán díszletek, hiszen az által vált kolóniává, hogy munkások, munkás-arisztokraták, vezetők, ilyen-olyan beosztású alkalmazottak közössége hozta létre. Vagyis abban a formájában, ahogy most létezik, már nem nevezhető kolóniának, hanem csak egy maradványának, a kolónia utóképeinek és utóhangjának.

FG: Itt nemcsak lakások, házak voltak, hanem templom, kórház, kulturális intézmények, vendéglátóhelyek épültek, hogy a gyáróriás mindent megkapjon. Mit lehet ezzel, a múlt emlékeivel csinálni?

Előd Ákos: Gondolom, most az építészeti kérdés következik, erre én már csak azért sem a kiosztottak szerint válaszolok. Igen, ez építészeti kérdés, de ma Magyarországon ezt még másképpen gondolják. Úgy szoktam kezdeni az előadásaimat, hogy az építészetnek mintegy hetven százaléka pszichológia. Mai beszélgetésünk lényege is ez, mert hatványozottan az építészet felelősségéről van szó, arról, hogy mielőtt az építész falakban, födémekben kezd el gondolkodni, kontextusba helyezze azt, amit majd felépít. Oroszlány városában egy hasonló, nagyon komoly koncepcionális folyamat után jutottunk el magáig a konkrét építészeti tervekig. Oroszlány teljes mértékben a bányára épült, minden, a családok, az oktatás, a sport a bányákhoz fűződött, hiszen eredetileg egy kis falu volt, és a bányászat révén lett belőle egy húszeszes város. Amikor a tizenhat bányából tizenötöt bezártak, egy teljesen másfajta gondolkodásmóddal lehetett csak a jövőt elképzelni. Ehhez képest a miskolci helyzet léptékeiben más, de még egyszer mondom, hogy nincsenek minták, a miskolci helyzet egy miskolci gondolkodásmódot igényel. Ha egy olyan építészeti beavatkozásra készülünk, amely egy konkrét város történetében ily meghatározó kolóniájával, meghatározó ipartelepével kapcsolatos, akkor elsősorban nem az épületekkel kell foglalkozni, nem pusztán egy egyszerű műszaki-technikai kérdéssről van szó, amikor az építész ránéz egy ipari épületre, és megsaccolja, mennyi van, lehet még benne, vagy számokat ír egy papírra, bontási terv, újrahasznosításról költségvonatok stb., ezek hideg számok, és az építészet nem ezzel foglalkozik. Az építész az, aki lát. Ezt a fajta látást, ezt a fajta felelősséget kell az építészetnek ismét képviselnie, pontosan egy ilyen dinamikus fejlődő, például az EU által célzottan és konkrét fejlesztési irányokba rendezett folyamatoknál. Egy városban a szakemberek összefogása, együttgondolkodása a legfontosabb. Amikor arról beszélünk, hogy Miskolc ipari örökségével kapcsolatosan milyen fejlesztési elképzeléseket lehet megvalósítani, akkor valójában az identitástudatról, az emberek múltjáról beszélünk, olyan örökségről beszélünk, amelynek az építészeti megoldása csak akkor

lehet ide illő, csak akkor képviselhet valóban egy folyamatosságot, csak akkor lehet korrekt a jövőre nézve, ha a családok múltjában, a hagyományokban rejlő érzelmi gyökereket is feltárja, és nem olyan terv születik, ami bárhol az országban vagy bárhol a világon létrejöhet egy ehhez hasonló ipartelepen. Az a lényege egy ilyen fejlesztési koncepciónak, hogy valóban feltérképezze, nagyon komoly elméleti folyamattal körbejárja, végiggondolja, szakemberek bevonásával elemezze azt, hogy ide konkrétan milyen fejlesztési elképzelések illeszkednének.

Méhészsisak

FG: Mit lehet tenni a kihasználatlan gyárépületeinkkel? Lehet-e belőlük tornacsarnokot, kiállítóhelyet, vagy a bécsi gázgyár mintájára a tartályokból lakóépületet, raktárakat, kiállítási csarnokot vagy extrém sport-termeket kialakítani?

KK: Fontos lenne, hogy Miskolc több tematikus térképre rákerüljön, ahogyan Oroszlány is rákerült egy tematikus térképre. Az Operafesztivál révén a komolyzene tematikus térképén már ott van Miskolc. A héten zajlik egy Ferenczi Sándor-konferencia Miskolcon, ő Sigmund Freud egyik leghíresebb tanítványa volt, Miskolc e konferencia révén az orvostörténeti, pszichológiatörténeti tematikus térképen is ott lesz. Minél több ilyen esemény van, annál hamarabb megértjük, mit jelent, hogy „a kultúra várost épít”.

FG: A Ferenczi Sándor-díszletek között ülünk itt. Visszakérdezek: mennyi emléke van Miskolcon Ferenczi Sándornak?

KK: Nagyon sokat sikerült fellelnem, Ferenczi Sándor tizenhét éves koráig lakott Miskolcon, a főutcán állt szülőházát 1963-ban bontották le.

FG: De mit tudunk ebből megmutatni?

KK: Meg tudjuk mutatni a zsinagógát, ahol imádkozott a család, vagy a múzeumépületet a Papszeren, ez volt a Református Főgimnázium, ahol Ferenczi tanult. Meg tudjuk mutatni a Tetemvárat, ahol a család borospincéje volt, az avasi zsidótemetőt, ahol a szülei nyugszanak, mindez alkalmas arra, hogy kultuszt teremtsünk. Ferenczi tizenhét évig itt lakott Miskolcon, Sigmund Freud egy morva kisvárosban, Příborban született, hároméves koráig lakott ott, aztán az egész család Lipcsébe költözött, majd Bécsbe, de Příborban Freud Múzeum működik, és a város rajta van a Freud-tematikájú térképeken mint emlékhely. Ki lehet használni örökségünk eme részeit.

FG: De mégis csak tárgyakat, épületeket vagy helyeket.

KK: Sajnos a szülőházát 1963-ban lebontották, ez ma a Széchenyi utca 11–13. szám, egy nagy téglatömb áll a Sötétkapuval szemközt, ott volt a szülőház.

FG: Valamiképpen meg kell menteni, amit még lehet, hogy kultuszt tudjunk teremteni.

RNJ: Nehéz kérdés, mert elsősorban az épületekben szoktunk gondolkodni, pedig az épületek megőrzése, állagvédelme, az egész térszerkezet megőrzése, az éppen fellelhető állapotok rögzítése szükségszerűen együtt kell járjon a múltba tekintéssel. De mint mondtam, az épületek csak a díszlet részei, önmagában ez halott téma, ha nem tárjuk fel társadalomkutatóként a benne élő emberek történeteit, életmódját, mindennapjait. A vasgyári kolóniában szerettek élni az emberek, de vannak olyan lakótelepek is, elsősorban a panelházakra gondolok, ahol nem annyira szeretnek lakni az emberek. Mi a kettő között a különbség? Az lenne, hogy az egyikben piros téglá van, a másikban meg beton? Persze ez is jelentős különbség, de sokkal inkább a kultúra létrehozására alkalmas közeg különbözteti meg a kettőt. És ha egyszer már sikerült, sikerülhet másodszor is, többedszer is, és nem feltétlenül a lakóparkszerű együttesek azok, amelyek jó irányt mutatnak ebben.

FG: Lakótelepek helyett most lakóparkok jönnek létre, míg a gyár helyett ipari parkok. Miért nem használják a meglévő épületeket, miért jobb, ha újat építenek?

LL: Először is létezik barnamezős ipari park és létezik zöldmezős ipari park. A barnamezős területeket preferáljuk, hiszen ez együtt jár az adott terület rekultivációjával, revitalizációjával. Nyilván ez is egyfajta örökség, az ipari múlt öröksége, amikor

azokat a szennyeződések is el kell tüntetni, amelyek feltárva vagy nem feltárva, de megvannak a talajban. A nemzetközi példák is azt mutatják, hogy a kohászati területeknek rekultivációja, revitalizációja során teljesen mindegy, hogy hol vagyunk, Spanyolországban vagy Franciaországban vagy bárhol másutt, mert mindig kétméteres talajcserével kezdődik a dolog, ráadásul az épületek szerkezeti kialakítása nem minden tekintetben felel meg a kor szakhatósági és technológiai követelményeinek. Nyilván ez az oka annak, hogy ma olcsóbb egy zöldmezős beruházás, olcsóbb egy új épületet felhúzni, mint egy meglévő átalakítani. Az ipari park egyfajta koncentrációt növel abban a tekintetben, hogy a területén nem minden szolgáltatást épít ki önállóan egy-egy betelepülő, hanem az ipari parknak is van olyan tematikája, amely bizonyos komplexitást ad, zárt ciklusú gyártórendszert, tehát ezek egyben technológiai parkok is. Magyarországon ez sajnos még nem igazán jellemző, az ipari parkok nem ezt követik, hanem jellemzően tematika nélkül épülnek föl, bár ugyanakkor tudnak adni alapvetően olyan szolgáltatásokat, amelyek elsősorban irodatechnikai, logisztikai, vagy önkormányzati szolgáltatások, ezek kétségtelen előnyt jelentenek. Nem is beszélve arról, hogy az ipari parkoknak van még egy előnye: cég céget vonz. Egyébként huszonöt ipari park van a régióban, ezek döntő többsége mondvasinált, nagyon kevés tudja az igazi funkcióját betölteni, területkihasználtságuk nem éri el az ötven százalékot.

DÁ: Régi épületekről van szó, melyek az akkori feltételeknek tökéletesen megfeleltek, de mára már elavultnak nevezhetőek a technológiai megoldásaik. Számos európai államban tényleg közösségi hasznosításra kerülnek, azonban ez borzasztó költséges, mert egy újat mindig olcsóbb felépíteni, legyen az régi családi ház vagy bármi más. De a korszerű lakóparkok is rossz beosztásúak, egyszerűhasználatos építőanyagból épülnek, a festékek két év után peregnek. Mindezt az töltheti meg élettel, ha mondjuk vasárnap délelőtt a gyerekek bicikliznek, a család kint ül a padon, tehát létrejön a közösség, az élő városi publikum.

FG: Egyre inkább pusztulnak az épületeink – ki járt mostanában a Vasgyárban, ki látta, hogy hogyan mennek tönkre azok az épületek? Ennek az estének az a címe, hogy *Váltóba ütközünk*. Gondolom, mindenki megpróbálta a választ megadni erre a kérdésre.

FL: Elértünk egy olyan racionális elemhez, hogy van egy nemzeti vagyon, van egy városi vagyon – mikor és hogyan tudjuk ezt a legjobban hasznosítani? Nem véletlen a két kérdőszó, mert nagy jelentősége van az időtényezőnek. Mikor jutunk el abba a helyzetbe, hogy a nemzeti örökségünket fel tudjuk újítani és meg tudjuk őrizni? Irigylem Oroszlányt, mert eljutott ideig, irigylem az ezt megelőző döntéseket, amelyek megteremtették ezt a helyzetet. Tudom, hogy ez egy nagyon nehéz kérdés, nagyon provokatív felvetés, de nálunk is megvan a lehetősége annak,

hogy kihasználjuk az őskohó adta lehetőséget, vagy bármelyik ipari örökséget, de meg kell tudnunk mondani, hogy miért azt csináljuk. Lehet kolóniafejlesztést csinálni, sok lehetőség van, csak azt kell tudni eldönteni, hogy minek van realitása, illetve minek van nagyobb társadalmi-gazdasági hasznossága. Ezt viszont prognosztizálni kell.

EÁ: Épp erről, a koncepció fontosságáról beszéltem korábban, hogy végig kell gondolni, mi hogyan hasznosítható úgy, hogy az identitás őrzése is megférjen a városi értékorientált fejlesztés mellett.

Ételborító

FG: Gondoljuk végig, készítsünk koncepciót, ebben jelentős szerepe lehet az Egyetemnek, az itteni kutatóknak, oktatóknak, jelen esetben az antropológiai tanszéknek. Hogy tapasztalják, mennyire igényli a város ezt?

RNJ: Egy ilyenfajta koncepció kidolgozásához a társadalomtudomány csak egy kis részletet tehet hozzá. Emellett összefogott munkára van szükség, azt kell mondjam, az antropológián túl vagy innen ezt nem vállalhatja egyetlen ilyen közösség sem.

FG: Többeknek kell összefogniuk. Kinek kell ezt koordinálnia?

FL: Vannak kinevezett felelősök minden terület esetében, hiszen egy teljes hálózatot kell működtetni. A tervezetek persze kimennek társadalmi egyeztetésre, ahol a laikusok is elmondják a véleményüket, majd a megyei jogú város testülete dönt első körben, ezt követően a regionális tanács, végül a kormány mondja rá az áment.

LL: Nagyon előre szaladtunk, és lehet, hogy nem jól tudom, de szerintem nem lehet párhuzamot vonni az oroszországi bányák és a Vasgyár kihasználatlan, pusztulófélben lévő csarnokainak hasznosítása tekintetében, mert az oroszországi bányák, ha jól tudom, mindig állami tulajdonban voltak. Azt hiszem, hogy itt a legnagyobb problémát mindig az jelentette, hogy a sorozatos rossz döntések eredményeképpen nemcsak a Vasgyár, hanem a Diósgyőri Gépgyár kihasználatlan és pusztulásra ítélt csarnokaival sem történik semmi, és ennek oka a tulajdonviszonyokban rejlik. Beszélhetünk nagyon sok minderről, kitalálhatunk koncepciókat, de egyszerűen meg van kötve mindenkinek a keze, a városnak is.

FG: Műemlékházból nem csinálhatok azt, amit akarok.

LL: Nem, mert mi történik akkor, ha egy épületet vagy üzemcsarnokot műemlékké nyilvánítanak? Senki nem szabhatja meg, hogy egy működő gyár területén funkciót kell váltani. Ez legfeljebb arra jó, hogy a tulajdonost kötelezzék a homlokzat újravakolására. Egyszerűen nonszensz, hogy tizenvalahány éve teljesen rendezetlen és szabályozatlan tulajdonviszonyok vannak Diósgyőri Gépgyárban, melynek talán még mindig tart a felszámolása. Sokféle próbálkozás történt, de az ipari park létesítése is csak arra volt jó, hogy fel lehessen venni a vissza nem térítendő állami támogatást. Ezen kívül az égvilágon semmi sem történt. Tehát, hogy ezt a problémát hogy lehetne megoldani, ezek nagyon jó gondolatok, csak éppen az áttörést...

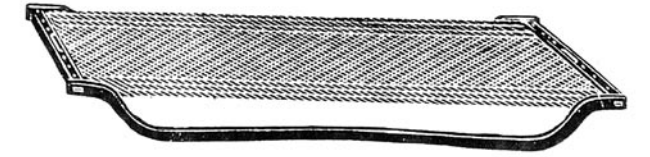
FL: Éppen a regionális fejlesztési ügynökség megbízásából és részben egy interregionális program keretében készült egy tanulmány, mely azt próbálta elemezni, mit és hogyan lehetne a Vasgyár területén csinálni. Kiértékeljük ezt a tanulmányt és ennek is az egyik kérdése, hogy milyenek a tulajdonviszonyok. Észak-Magyarország egyébként az egyik legtipikusabb barnamezős régió, és igazából nem tudunk barnamezős projektet csinálni, épp a paraméterezés hiányosságai miatt, illetve az uniós szttenderdek egyszerűen nem tudják azt a magyar sajátosságot figyelembe venni, hogy esetleg több tulajdonosa is van egy barnamezős területnek.

FG: Ez egy gazdasági kérdés, amit mi nem tudunk megoldani.

LL: Csakhogy ez egy patthelyzet.

FG: Csakhogy ez a patthelyzet nem jelenti azt, hogy nem kellene tovább gondolkodnunk erről a kérdéstről.

FL: Lehetne továbbgondolni, de azt egy komoly, száznyolcvan fokos fordulatnak tartanám, hogy nem is olyan régen a város teljes vezetése azért lobbizott, hogy egy működő vasgyár legyen, felelős tulajdonossal, most pedig majd azért, hogy más funkcióban működjön. Erről beszélünk...

Sodrony ágybetét

EÁ: Ha a vége felé közeledünk, akkor én zárszónak, záró gondolatnak egyetlen szót mondanék, amely még nem hangzott el, pedig rányomja a bélyegét a mindennapjainkra: politika. Nagyon fontosnak tartom kimondani, hogy a városfejlesztésnek nincs, nem lehet aktuálpolitikai vonatkozása. Túl kell lépni az aktuálpolitikai megközelítéseken, ha egy város jövőjéről gondolkodunk, meg kell érteni, hogy kizárólag a szakmai összefogás az, ami egy város jövője fölötti bábáskodást, egy értelmes gondolkodásmódot elindít. Két évvel ezelőtt én dolgoztam ki Balassagyarmat rövid, közép- és hosszú távú városfejlesztési koncepcióját, és mialatt a tervet csináltam, amíg készült maga az építészeti terv, az alatt a fél év alatt rádobtam azt a plusz energiát, hogy a tévében, a rádióban, lakossági fórumokon elmondjam: mindennek nincs semmiféle aktuálpolitikai vonatkozása. Értsék meg ezt, lépjenek túl az aktuálpolitikán és legyenek lokálpatrióták: az egész folyamathoz közelítsenek emelkedettebb lélekkel, mert nem lehet jövőképet megfogalmazni, ha napi politikai hercehurcákba kényszerül a hosszú távú gondolkodás. És ez be is jött: a tizenhét képviselő pártállásától függetlenül, egyhangúan megszavazta a tervet, holott korábban a saját fizetésükön kívül semmit nem szavaztak meg így. Hihetetlen erőt kölcsönöz, hogy a városközpont fejlesztési koncepcióban a teljes képviselőtestület egyetértett. Miskolcnak is csak azt tudom kívánni, hogy ha bármiféle fejlesztés kerül szóba, lépjenek túl az aktuálpolitikán, mert fontosabb, magasabb szintű dolgokról van szó.

FG: De lehetünk-e saját hazánkban proféták? Ha én mondanék valamit, vagy ön mondana valamit, nem azt kérdeznék, „te meg kinek az embere vagy”? Nem kell-e egy tiszta szem ehhez?

EÁ: Ha ez segít, akkor kell. Ha működik magától a dolog, akkor nem kell, de ha nem működik, akkor kell az ilyenfajta segítség. Az a fontos, hogy működjön.

A szövegek közötti ábrák a miskolci Magyar Acélsodrony-, Drótművek és Kötélgár Deichsel A. 1912-ben megjelent termékkatalógusából származnak. Köszönet Luterán Lászlónak a képek közléséért.

